

Hajba Renáta

Nyelvi sokszínűség és sokszínű nyelv az óvodai és az iskolai nevelésben. Beszámoló a VI. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferenciáról

2019. november 30-án rendezte meg a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozata és az ELTE Berzsényi Dániel Pedagógusképző Központja a VI. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferenciát. A rendezvénynek most először adott helyet Szombathely, ahol idén ünnepelték a tanító- és tanárképzés elindulásának 60. évfordulóját. A további szakmai közreműködő az ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete volt. A hazai és külföldi pedagógusokat, a pedagógusjelölt hallgatókat, az oktatókat megszólító szakmai összejövetel dátuma azért is különleges, mert 255 évvel ezelőtt pontosan ezen a napon született Vályi András. A konferencia névadója a pesti egyetem első magyar nyelv és irodalom tanáraként az első magyar nyelvű szakmódszertani munka szerzője. Mind az *Anyanyelv-pedagógia* folyóirat munkatársai és szerzői, mind a szakmai konferencia szervezői és előadói igyekeznek Vályi András szellemi örökségét méltó módon megőrizni és továbbvinni. A 2009 óta megrendezett anyanyelv-pedagógiai konferencia a Szemere Gyula anyanyelv-pedagógiai kutatócsoport által szervezett őszi szakmai napok nemes hagyományainak a folytatója.

Az egynapos szakmai összejövetelen Németh István koordinációs rektorhelyettes, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Berzsényi Dániel Pedagógusképző Központjának az igazgatója köszöntötte a vendégeket. A rendezvényt Antalné Szabó Ágnes a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozatának elnöke, az ELTE Tanárképző Központjának a főigazgatója, az Anyanyelv-pedagógia folyóirat főszerkesztője nyitotta meg. Az ünnepélyes megnyitón Johann Sebastian Bach G-dúr csellósztár menüettjeinek kürtre készített átíratát Hercz Balázs harmadéves magyar–ének-zene szakos hallgató előadásában, Esterházy Péter *A szavak csodálatos életéből* című írását pedig Kövári Dorottya másodéves magyar–angol szakos hallgató tolmácsolásában hallgathatta meg a közönség.

1. kép

A konferencia megnyitója

(Fotó: Kleinhappel Miklós)

A délelőtti programban négy plenáris előadás hangzott el. A felkért előadók a kommunikáció egy-egy hangsúlyos vetületét érintve az anyanyelv-pedagógia időszerű kérdéseiről osztották meg értékes gondolataikat. Délután pedig szekció-előadások kínáltak lehetőséget arra, hogy a gyakorló magyartanárok új módszereket sajátítsanak el, mások tapasztalatait megismerjék, szakmai párbeszédet folytassanak egymással.

Az első plenáris előadást Antalné Szabó Ágnes tartotta *Az osztálytermi kommunikáció mintázatai* címmel. Az előadó a tanulók és a tanár kommunikációját meghatározó fontosabb tényezőket foglalta össze. Foglalkozott a pedagógus kommunikációs kompetenciájának főbb elemeivel, a hatékony tanári kommunikációval. Példákkal szemléltette a tanári beszédfordulók funkcióbeli és szerkezeti változatosságát, a különféle megnyilatkozástípusok komplex hálózatából szőtt mintázatait. Részleteket mutatott korábbi osztálytermi kommunikációs kutatások eredményeiből. Az empirikus vizsgálatok rávilágítottak a tanári és a tanulói beszéd arányára, egyes tanári megnyilatkozástípusok előfordulásának a gyakoriságára. Az előadás konkrét példákkal illusztrálta a pedagógiai kommunikáció megfigyelésének és elemzésének a lehetőségeit és eszközeit, amelyek segítségül szolgálhatnak a kezdő és a gyakorló pedagógusoknak a saját kommunikációjuk tudatosabb megfigyelésében és fejlesztésében.

A következőkben Raátz Judit, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának docense világitott rá a vizualizáció szerepére a szövegértés és -alkotás folyamatában. Bemutatta azokat a vizuális összetevőket, amelyek kiegészíthetők, helyettesíthetők vagy éppen megerősíthetők a szövegbefogadást és -alkotást az iskolai oktatásban. Számba vette azokat az írott szöveget kísérő vizuális elemeket, amelyek segíthetnek vagy gátolhatják a különböző típusú szövegek megértését;

a szövegfeldolgozást segítő vizuális szervezőket, illetve azokat a vizuális lehetőségeket, amelyek az írott szöveg helyett állhatnak, annak funkcióit tölthetik be. A vizuális elemek mellett kitért a vizuális írási és olvasási képesség fogalmára, összetevőire, tudatos fejlesztésének a fontosságára.

2. kép

Raátz Judit Vizualitás – szövegértés és -alkotás címmel tartott előadást

(Fotó: Kleinhappel Miklós)

Ezt követően *Otthoni beszédmódok és nyelvek az óvodai nevelésben – transzlingválás Tiszavasváriban* címmel hallgathattak érdekes beszámolót a résztvevők. Heltai János Imre egyetemi docens (Károli Gáspár Református Egyetem) és Kulcsár Sándorné a Magiszter Óvoda, Általános Iskola, Középiskola és Alapfokú Művészeti Iskola óvodapedagógusa bemutatták az alföldi kisváros kétnyelvűnek tartott roma közösségének otthoni beszédmódjait, illetve részletezték a közösséghez tartozó gyermekek óvodai nyelvi nevelésének a kérdéseit. Az itt felnövő gyermekek elsődleges nyelvi szocializációja döntően romani erőforrásokra támaszkodik. Az ebből fakadó kihívásokra államnyelvi oktatási rendszerünk keretei között a helyi szakemberek csak nehezen tudnak reflektálni. Az óvoda munkatársai 2010 óta saját kidolgozású fejlesztő programot alkalmaztak. A romani sztenderdizált változatára (azaz a lovarira) építő kétnyelvűségi program számos eredménnyel járt, de a lovarira alapozott szöveggyűjtemények, szöszedetek mégsem váltották be teljes mértékben a hozzájuk fűzött reményeket. A gyermekek valós nyelvi erőforrásai ugyanis sok tekintetben eltérnek a sztenderdizált lovari nyelvi formáktól. Az óvodával közös fenntartásban lévő iskolában a 2016-os tanévben kezdődött meg a transzlingváló pedagógiai orientáció alkalmazása. A módszer lényege, hogy a pedagógusok egy, a gyerekek számára nem hozzáférhető sztenderdizált romani (lovari) változat helyett a valós otthoni beszédmódjait támogatják, és teszik a mindennapi tanulásban a jelentésalkotási folyamatok részévé. Az előadás kitért arra is, milyen előnyökkel kecsegtet, illetve milyen kihívásokkal és következményekkel jár a transzlingváló pedagógiai orientáció óvodai bevezetése.

3. kép

Heltai János Imre és Kulcsár Sándorné a transzlingválásról beszéltek

(Fotó: Kleinhappel Miklós)

Végül Vörös Ferenc tanszékvezető főiskolai tanár (ELTE BDPK Magyar Nyelvtudományi Tanszék) *Kompetenciafejlesztő problémamegoldó helyesírás-tanítás* című előadása hangzott el, amely foglalkozott a kompetencia és a problémamegoldás fogalmával, valamint rámutatott ezek helyesírás-tanítási kapcsolódási pontjaira. Sorra vette a nyelvhasználó felől azokat a tényezőket, amelyekkel feltétlenül számolnunk kell a helyesírási kompetencia fejlesztése során (helyesírási tudás; helyesírási készségek, jártasságok; személyiségvonások; motivációk; helyesírási önértékelés). Majd négy példa(csoport) segítségével mutatott rá arra, hogy mit takar a saját felsőoktatási gyakorlatában a helyesírási kompetenciafejlesztés és problémamegoldás.

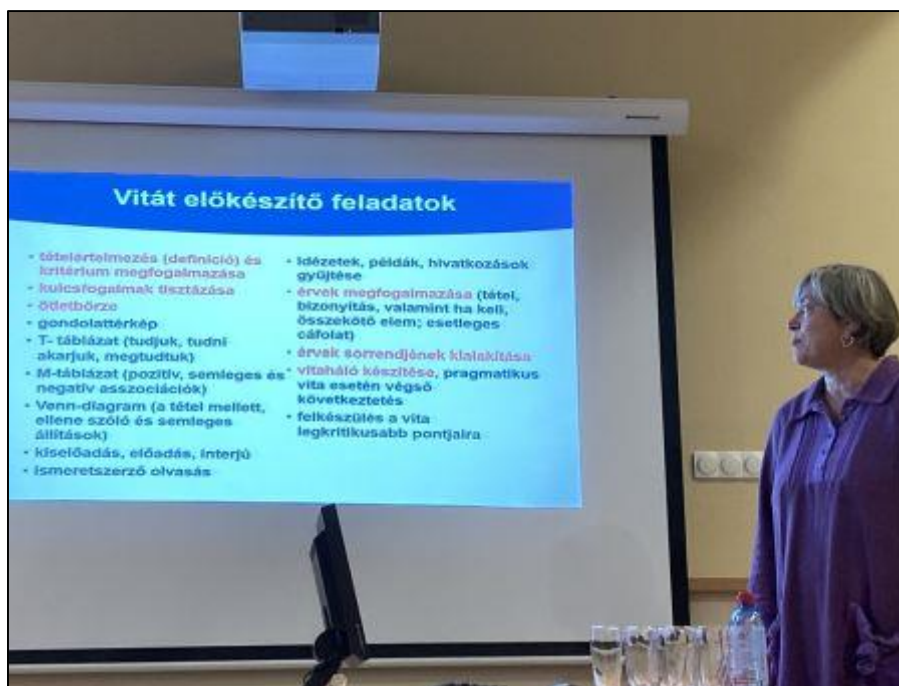
4. kép

Vörös Ferenc a helyesírási kompetencia fejlesztéséről tartott előadást

(Fotó: Kleinhappel Miklós)

A konferencia programja az ebédszünet után szekció-előadásokkal folytatódott. Az érdeklődők három párhuzamos szekció 21 előadása közül választhattak. Az *anyanyelvi nevelés sokszínűsége a középiskolában* című szekcióban szövegalkotási feladatokat, a problémaközpontú anyanyelvi nevelésben alkalmazható gyakorlattípusokat, a vitakészség fejlesztésének tanórai és tanórán kívüli lehetőségeit mutatták be. Az előadók foglalkoztak a mozgásos gyakorlatok anyanyelvi órán való alkalmazásának a lehetőségeivel, a verbális tanári értékelő stratégiák elemzésével, valamint a hangfelismerés és -észlelés, a szófelismerés és megértés, illetve a szófelidézés pszicholingvisztikai, fonológiai vonatkozásaival is.

Az IKT-eszközök alkalmazása az anyanyelvi nevelésben című szekció előadásai sokféle példát, gyakorlatot, módszert ismertettek, amelyek digitális eszközökre épülnek, digitális szövegek feldolgozásához vagy alkotásához kötődnek, céljuk a tanulás támogatása és a tanulói kommunikáció fejlesztése. *Magyartanári műhelytitkok* címmel gyakorló magyartanárok mutatták be tapasztalataikat, praktikáikat, ötleteiket az érdeklődőknek. Az előadások témái között szerepelt az irodalom- és az anyanyelvi tanórák kapcsolódási pontjainak a bemutatása, valamint a mondattan tanítása.

5. kép

Hajas Zsuzsa a vitakészség fejlesztéséről tart előadást

Az anyanyelvi fejlesztés sokszínűsége a családban, az általános iskola alsó tagozatában, a középiskolában és a felsőoktatásban című szakaszban változatos tematikájú előadások érintették a szülői példaadás, a tudatos magatartás szerepét az anyanyelvi nevelésben, a neuropedagógiai szemléletű helyesírás-tanítás lehetőségeit, a kognitív anyanyelvi fejlesztés módjait. Továbbá tárgyalták a tevékenység-központú tanítási módszerek megismerésére irányuló konstruktív eljárások alkalmazását a tanítóképzésben.

6. kép

A konferencia hallgatósága

(Fotó: Kleinhappel Miklós)

Külön tematikus rész foglalkozott az anyanyelvi nevelés kérdéseivel az általános iskola felső tagozatát tekintve. A szakmai beszámolók különféle ötletes módszertani kísérleteket ismertettek az anyanyelvvél való játék eszközeinek a megjelenítésére a tanítási folyamatban. Szó esett arról, hogy a dramatizálás, a mozgásos feladatok hogyan segíthetik az archaizmusokra, tájnyelvi kifejezésekre épülő szókincs bővítést és a kreatív nyelvhasználatot, amely a klasszikus irodalmi művek értő olvasását támogatja. Betekintést nyerhettek a hallgatók abba, hogy a regionális kultúrát hogyan lehet beépíteni a magyartanításba. Különleges tevékenység-központú pedagógiai módszereket mutattak be az előadók a tanórai motiváció növelésének az érdekében.

A hallgatóság soraiban nagyrészt a környékbeli általános és középiskolai tanárok, felsőoktatási szakemberek és egyetemi hallgatók foglaltak helyet. A névtelenül kitöltött véleménykérő kérdőívek alapján a rendezvényt rendkívül hasznosnak tartották az inspiratív előadások, az aktuális kérdések tárgyalása, a gyakorlati tanácsok kiemelése, a konkrét, használható praktikák bemutatása miatt. A nyugat-dunántúli régió pedagógusai várják a folytatást, akár kétnapos konferenciát is üdvözlőnének. Remélhetőleg a VII. Vályi András anyanyelv-pedagógiai konferenciának is az ELTE Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Központja adhat otthont, és még többen vesznek részt az anyanyelvi nevelés fejlesztését szolgáló szakmai fórumon.

Hajba, Renáta: Linguistic diversity and colourful language in the education at the kindergarten and at school. Report on the 6th András Vályi Conference on First Language Education

Az írás szerzőjéről

Hajba Renáta

adjunktus
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Savaria Egyetemi Központ, Szombathely

hajba.renata[kukac]sek.elte.hu